УДК 7. 071. 2(477. 83) «Дудар В.»
DOI https://doi.org/10.32782/2224-0926-2026-3-58-9

Хохлогорська Марія Борисівна
Заслужена артистка України,
доцент кафедри музичного мистецтва,
Львівський національний університет імені Івана Франка
https://orcid.org/0000-0001-6003-5887

В. ДУДАР – СПІВАК, АРТИСТ, ПЕДАГОГ

Біографія Василя Дудара доволі типова для багатьох українських артистів, які пройшли складний шлях до свого мистецького утвердження. Він народився 1 січня 1945 року у селі Розаліївка Київської області у багатодітній селянській родині. Він був п'ятою дитиною. Змалку любив співати і мав велику жагу до читання. Маленький Василь перечитав усі книжки шкільної, а пізніше й сільської клубної бібліотеки. Особливу радість хлопцю приносила участь в учнівському хорі. Вже з 7-го класу Василь Дудар постійно виступав як соліст цього колективу. Репетиції, концертні виступи, участь у фестивалях стали невід'ємною частиною життя юнака. Один з успішних виступів хору за участю десятикласника В. Дудара став доленосним. На юного соліста звернув увагу викладач Київського культосвітнього училища і запропонував продовжити навчання в стінах цього учбового закладу.

Розпочинається навчання молодого музиканта на диригентсько-хоровому відділі. Крім основних фахових предметів він успішно опановує гру на баяні і фортепіано, а також починає відвідувати заняття з постановки голосу. Його викладач вокалу С.В. Гундарєва, недавня випускниця Київської консерваторії класу професора М. Донець-Тессейр, побачила перспективу свого учня і вселила в нього надію навчатися вокалу в консерваторії. Але шлях на професійну сцену виявився доволі тривалим.

Після закінчення культурно-освітнього училища в 1965 році, молодий спеціаліст Василь Дудар їде за направленням у райцентр Ставище художнім керівником будинку культури і викладачем місцевої музичної школи по класу баяна. В цей період В. Дудар гуртує довкола себе великий хоровий колектив, з яким готує концертні програми, шліфує свої виконавські та педагогічні навички. Це був час формування мистецьких уподобань молодого музиканта, становлення його творчої особистості виконавця і викладача. Робота в будинку культури і музичній школі стала важливою сходинкою у набутті професіоналізму, однак не розкривала в повній мірі щедрий талант і великі можливості молодого фахівця.

Велике бажання професійно співати привели В. Дудара до Київського музичного училища ім. М. Глієра в клас Броніслави Полякової, у минулому солістки Київської національної опери. Систематичні заняття з постановки голосу в класі досвідченого педагога, регулярні успішні учбові виступи заклали міцні професійні підвалини Дудара-вокаліста.

В той період до Києва з концертом своїх учнів завітали відомі професори Львівської консерваторії Павло Кармалюк і Остап Дарчук[1]. На прохання його викладачки, Василя Дудара прослухав завідувач кафедрою сольного співу Львівської консерваторії П. Кармалюк і помітив його яскраві здібності.

[1] Жишкович М. А. Бень Г. Л. Педагогічна діяльність Остапа Дарчука у контексті розвитку Львівської вокальної школи. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія : Мистецтвознавство*. Тернопіль, 2010. № 1. С. 91–99.

Так мрія стати професійним співаком починає збуватись. Василь успішно складає вступні іспити і його зараховано до Львівської консерваторії в клас професора Остапа Йосиповича Дарчука. Видатний педагог, О.Й. Дарчук доклав великих зусиль для подолання вокальних проблем свого учня, виявляючи величезне терпіння і віру в його талант. Людина великого доброго серця, Остап Йосипович всі роки навчання виявляв до молодого співака щиру турботу і батьківську опіку[2].

Справжнє народження співака-артиста сталося на четвертому курсі консерваторії. На заняттях в оперній студії при консерваторії з відомими режисерами-постановниками О. Гаєм та Р. Ашкеназі розкривається непересічний виконавський хист студента. З'явилась артистична впевненість і розкутість. Успіхи В. Дудара стали такими очевидними, що його зараховують стажистом до Львівського оперного театру.

Починати прийшлось з невеличких ролей, але в театрі відкрились широкі можливості поповнювати репертуар новими цікавими партіями, пробувати свої сили в різних музичних стилях.

70-ті роки – «золота епоха» Львівської опери. Басові партії виконують визнані майстри сцени: В. Луб'яний, М. Попіль, В. Лужецький[3]. Молодому Василю Дудару було на кого рівнятися, в кого переймати вокальний і сценічний досвід. Вплив цих професіоналів на молодого артиста був значним, але кожний образ, створений Дударем, мав свої неповторні риси, що свідчило про яскраву творчу індивідуальність.

За час роботи в театрі В.В. Дудар підготував і виконав 72 партії українських та зарубіжних композиторів, серед яких: Карась («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Виборний, Тарас, Пацюк («Наталка Полтавка», «Тарас Бульба», «Різдв'яна ніч» М. Лисенка), Війт («Украдене щастя» Ю. Мейтуса), Іван Гонта («Згадайте, братія…» В. Губаренка), Бурунда («Золотий обруч» Б. Лятошинського), Голос Єгови («Мойсей» М. Скорика), Збігнєв, Сколуба («Страшний двір» С. Монюшка), Спарафучілє («Ріголетто» Дж. Верді), Альвізе («Джоконда» А. Понк'єллі), Коллен, Бенуа, Альцендор («Богема» Дж. Пуччіні), Дон Базіліо («Севільський цирульник» Дж. Россіні), Дон Паскуале («Дон Паскуале» Г. Доніцетті), та ін.[4].

В. Дудару підкоряються різноманітні музичні стилі та жанри. Він органічний і переконливий як в характерних, комічних, так і в героїчних образах вітчизняної і світової оперної музики. Пильна увага до слова, до емоційних відтінків тексту – характерна риса індивідуального виконавського стилю артиста. В його інтерпретації слово завжди виразно проспіване, на міцній вокальній опорі, на широкому диханні, що формує пластику вокальних фраз. Такий підхід відповідає традиції української вокальної школи, яка вимагає від співака виразної дикції у співі та знайшла своє яскраве втілення в творчості В. Дудара.

Надзвичайна акторська обдарованість В. Дудара дозволила артисту створювати багатогранні сценічно достовірні образи. Його герої гармонійно поєднують в собі відповідність зовнішнього вигляду і глибокого проживання кожного нюансу сценічної поведінки персонажу.

Серед творчих здобутків Василя Дудара особливе місце займає образ Івана Карася з опери С. Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм». Це була чи не найулюбленіша роль артиста. Вперше В. Дудар вийшов на сцену львівської опери в ролі Івана Карася 2 лютого 1975 року і виконав її 238 разів протягом більш, ніж 30-ти років!

---

[2] Бень Г. Л. Остап Дарчук – співак і педагог. *Просценіум*. Львів, 2010. № 2/3(27/28) С. 61–66.

[3] Терещенко А. К. Львівський театр опери та балету ім. І. Франка. Київ : Музична Україна, 1989. 208 с.

[4] Масляк Н. М. Дудар Василь Вікторович. Енциклопедія сучасної України. Київ, 2008. Т. 8. С. 500.

В. Дудар трактував Карася не просто як гумористичну постать, а як справжнього козака, який міг і відстояти своє зі зброєю в руках, і підтримати в тяжку хвилину своїх співвітчизників, і коли потрібно, повести за собою, а ще й дотепно пожартувати і добряче погуляти.

В. Дудара можна сміливо зарахувати до найкращих виконавців партії Карася серед яких були і М. Донець, І. Паторжинський, А. Кікоть, В. Лужецький.

Ось як про В. Дудара відгукнувся режисер-постановник львівської опери В. Дубровський: «Створений В. Дударем образ Івана Карася в опері С. Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм», на мою думку, є найкращим з усіх, які мені довелося бачити. Карась у його виконанні дуже різноплановий. Створюючи характер свого героя за допомогою барв соковитого народного гумору, він уникає дешевого комікування, але в деяких епізодах опери співає з таким епічним розмахом і промовляє з такою силою переконання, що мимоволі бачиш в такому Карасі лисенкового Тараса Бульбу. У вокально-сценічному плані ця роль є однією з найкращих у репертуарі актора»[5].

Не менш колоритною фігурою у виконанні Дудара є партія Виборного з опери М. Лисенка “Наталка Полтавка”. Актор-співак розкриває свій образ Макогоненка не прямолінійно, а тонко, життєво, з підтекстом, відтворюючи тип хижака, що ховається за зовнішньою доброзичливістю і прагне урвати для себе якомога більше. Своєю професійною грою В. Дудар може позмагатися з багатьма акторами драматичного театру.

Велику повагу В. Дудар здобув не тільки у режисерів, а й у диригентів. Заслужена артистка України, провідний диригент Львівської національної опери Ірина Стасишин згадує: « Моя робота у Львівській опері розпочиналася поруч із майстрами, серед яких Василь Вікторович Дудар завжди займав особливе місце. Для мене, тоді ще молодої диригентки, він став справжньою професійною опорою. Його візитівкою був легендарний Карась, з яким він об’їхав усю Україну. Свого часу його виконання цієї партії було визнано найкращим на рівні країни, і це не дивно – він відчував цей образ на генетичному рівні. Окрім «Запорожця за Дунаєм», ми багато працювали разом у «Наталці Полтавці» (Виборний), «Страшному дворі» (Скалуба), «Ріголетто» (Спарафучіле) та «Тосці» (Ризничий). Як диригент я завжди цінувала його вокальну надійність: на бас Дудара можна було буквально «спертися» – він тримав музичну вертикаль вистави за будь-яких обставин. Але понад усе Василь Вікторович запам’ятався своєю людською енергією. Це людина рідкісної добродушності та щирості. Його дотепність у театральних кулуарах легендарна: він міг розрядити напружену атмосферу репетиції одним влучним жартом, не втрачаючи при цьому робочого темпу. Працювати з ним було легко, бо він завжди залишався справжнім – і в житті, і в кожній ноті».

Роки роботи у Львівській опері (1973–1981 рр.) чергуються з періодом діяльності на посаді соліста ансамбля Південної групи військ м. Будапешт (Угорщина) (1981–1985 рр). В ці роки концертний репертуар співака поповнюється піснями і романсами українських композиторів, піснями народів різних країн. У 1985 році співак повертається на рідну оперну сцену.

23 січня 1993 року у Львівській опері відбулась прем’єра опери М. Лисенка «Тарас Бульба». Образ Тараса став однією з вершин творчості В. Дудара. Його Тарас вражає своїм драматизмом, глибиною почуттів, переконливою героїко-епічною особистістю.

---

[5] Логойда М. Біографічний нарис.[про В. Дудара]. З репертуару Василя Дудара. Збірка ІІ: Думи та обробки народних пісень для баса. Львів : «ТеРус». 2005. С. 5–14.

19 серпня 1993 року за великий особистий внесок у збагачення Української національної культури, високу професійну майстерність указом президента України Василеві Дудару присвоєно почесне звання «Заслужений артист України».

Цього ж року В. Дудар починає ділитись своїм досвідом з вокалістами-початківцями у Львівському музичному училищі імені С. Людкевича.

З 1996 по 2001 рік В. Дудар бере участь у довготривалій концертній поїздці містами Німеччини, Австрії, Швейцарії. Після повернення до Львова продовжує працювати в театрі і завідує відділом академічного співу в музичному училищі імені С. Людкевича. З вересня 2003 року до цього додається викладацька діяльність у Львівській національній музичній академії ім. М. В. Лисенка на кафедрі академічного співу. З 2010 року В. Дудар щедро ділиться вокальним досвідом зі студентами кафедри музичного мистецтва ЛНУ ім. І. Франка.

На викладацькій ниві В. Дудар досягнув чудових результатів. Один лише перелік його випускників і учнів говорить сам за себе. Народна артистка України Любов Качала, лауреати всеукраїнських і міжнародних конкурсів Олексій Кувітанов, Ірина Ключковська, Анна Старушкевич, Олександра Марич, Мар'яна Березяк, Роман Чабаранок, Мар'яна Мазур, Віталій Роздайгора, Орися Білик, Макарій Пігура, Тетяна Борецька та багато інших. Це все високопрофесійні співаки, які успішно виступають на провідних оперних сценах і концертних майданчиках України та світу. Багато хто з них вже сам успішно займається педагогічною діяльністю і продовжує справу свого наставника. Завдяки своєму авторитету співака і музиканта, компетентності і вимогливості педагога, доброзичливості і дбайливому піклуванню про студентів, Василю Вікторовичу Дудару вдалося виховати таку потужну плеяду молодих фахівців[6].

Одна з найперших і найуспішніших випускниць В. В. Дудара – Народна артистка України Любов Качала. Вона пройшла шлях від студентки Львівського державного музичного училища класу В. В. Дудара до його колеги – солістки Львівської національної опери і викладача Львівської національної музичної академії. Протягом останніх двадцяти років вона яскраво і самобутньо виконує низку провідних сопранових партій на сцені Львівського театру. Особливо зворушливими були виступи, коли вчитель і учениця натхненно працювали пліч-о-пліч в спільних виставах.

Спогадами про своє навчання у маестро поділилась Мар'яна Мазур – молода, але вже широко визнана на міжнародній оперній арені співачка: «Перше творче знайомство з Василем Вікторовичем відбулося в далекому 2013 році на IV Всеукраїнському конкурсі солістів – вокалістів ім. Ірини Маланюк (м. Івано-Франківськ). Я – студентка третього курсу Дрогобицького педагогічного інституту музично-педагогічного факультету, одна з конкурсанток. Василь Вікторович – викладач, який привіз своїх студентів на цей конкурс. І я, і вихованці маестро пройшли до фіналу змагання. Після виступу в третьому турі, ще до оголошення результатів, Василь Вікторович, зустрівши нас з моїм педагогом Євгенією Шуневич, сказав: «Не розумію, звідки з'явився оцей приголомшливий голос?». Для мене така висока оцінка визнаного фахівця, відомого викладача співу була справжнім підкріпленням. Моїй радості не було меж, коли я отримала Гран-прі цього змагання! Я ще більше утвердилась у своєму бажанні потрапити на оперну сцену.

Після закінчення інституту я успішно пройшла прослуховування в хор львівської опери. Поступити в хор оперного театру було моїм свідомим рішенням. Я вважала,

[6] Конопляник А. С. Роль слова і дикції у вокальному виконавстві та педагогіці на прикладі творчості Василя Дудара : Дипломна робота на здобуття освітньо – кваліфікаційного рівня «Магістр». Науковий керівник Доктор мистецтвознавства, професор Кияновська Л. О. Львів 2022. 72 с.

що робота в цьому високопрофесійному колективі посприяє моєму фаховому зростанню і допоможе отримати сценічний досвід та стане сходинкою до здійснення мрії стати професійною співачкою. Працюючи в хорі, мене дуже мотивувало те, що я бачила і чула на сцені – це робота наших солісток. Для себе я вирішила, що буде гріхом, бодай, не спробувати проявити себе в якості солістки. На той час для цього мені бракувало і досвіду і професійної інформації, тому я звернулась до Василя Вікторовича. Ми домовилися, що спробуємо підготуватися до міжнародного конкурсу вокалістів імені Соломії Крушельницької, який мав проходити наступного 2019 року. Як досвідчений педагог Василь Вікторович одразу визначив мої сильні сторони: глибоку емоційність та інтелектуальний підхід до роботи над музичним матеріалом. Його найпершою вимогою до мене було співати так, щоб не загубити і не спотворити свій природний тембр. Так почалась копітка робота над аріями, партіями, образами, стилями. Приємно, що моя вокально–технічна підготовка його влаштовувала. На заняттях Василь Вікторович повністю віддавався роботі. В емоційному плані мені дуже імпонували його вимоги і, здається, мені вдавалось їх відтворювати. В нас обох було відчуття, що ми зможемо показати хороший результат.

І ось наступив довгоочікуваний конкурс. Перший тур, другий тур і я у фіналі! В третьому турі буду співати партію Мімі в «Богемі». Організатори конкурсу призначили мені третю дію вистави. Я надзвичайно зраділа цьому, тому що емоційний стан, який переживає героїня в цій дії, мені дуже близький і зрозумілий. Виступ у третьому турі пройшов на одному диханні, без емоційної фальші. Великою підтримкою для мене був мій чудовий партнер – Заслужений артист України Роман Трохимук. З особливим трепетом згадую слова мого дорогого наставника, який, як тільки вщухли оплески, зайшов до мене в гримерку, і, не ховаючи сліз, сказав: «Як можна таке робити з людьми?» Здається, в той пам'ятний для мене вечір, вдалося досягнути сердець слухачів.

Наша спільна робота з Василем Вікторовичем принесла мені надзвичайне творче задоволення, посприяла моєму фаховому зростанню і, як наслідок, стала запорукою перемоги на цьому конкурсі. Гран-прі V Міжнародного конкурсу оперних співаків імені Соломії Крушельницької відкрив переді мною двері до сольної кар'єри на оперній сцені!».

Значну увагу В.В. Дудар приділяв науковій роботі, що знайшла своє втілення в ряді методичних розробок і двох нотних збірках музичних творів з його репертуару, що супроводжуються педагогічними рекомендаціями, в яких маестро рясно ділиться своїм досвідом з новим поколінням вокалістів.

В роботі «Слово – основа виразності у вокальному виконавстві» В. Дудар наголошує, що українська вокальна школа вимагає від співака володіння синтезом слова і співу. В українському фольклорі і в творчості українських композиторів – класиків саме слово несе основне образно – емоційне навантаження. Тому від співака очікується володіння мистецтвом орфоепії – вміння правильно відчувати та вимовляти голосні та приголосні звуки. На думку автора, дикцією та орфоепією не можна займатися епізодично і відривати від інших вокальних проблем. Вона повинна бути предметом постійної художньої роботи співака, так само як робота над чистотою інтонації, вільним володінням всім діапазоном голосу, грамотним фразуванням, тощо[7].

В методичній розробці «Робота над збагаченням емоційно – звукової палітри у класі вокалу» В. Дудар обґрунтовує важливість комплексного підходу до постановки голосу,

[7] Дудар В. В. Слово – основа виразності у вокальному виконавстві: Методична розробка. Львів, 2004. С. 8–15.

Заслужений артист України Дудар В. В.

Професор Дарчук О. Й.

що включає удосконалення фонації голосу учня, збереження його природного тембрального забарвлення та свідомий підхід до створення художнього образу[8]. Безсумнівно, що ці засади стали міцним підгрунтям вокально-педагогічного методу В.В. Дудара у вихованні молодих співаків. Але запорукою успішної педагогічної діяльності, безсумнівно, стала непересічна особистість і багата творча натура маестро, що здатна зацікавити, надихнути і задовільнити творчі запити юних музикантів.

Незмінний концертмейстер класу В.В. Дудара у Львівській національній академії ім. М.В. Лисенка, нині провідний концертмейстер Львівського національного академічного театру опери та балету ім. С. Крушельницької Мар'яна Самотос ділиться спогадами про співпрацю з маестро: «Моє знайомство з Василем Вікторовичем Дударем почалося в 2004 році коли я почала працювати концертмейстером в його класі в музичній академії імені Миколи Лисенка у Львові. І тоді це стало початком мого знайомства, розуміння і закоханості у світ вокального мистецтва. Неможливо кількома рядками описати масштаби педагогічної діяльності Василя Вікторовича за повних 20 років нашого творчого спілкування, але з перспективи часу добре окреслюються основні засади його вокальної педагогіки, які я б назвала «комплексним підходом» у навчанні академічному співу. Звичайно, базовими були пояснення технічних алгоритмів всіх фізіологічних процесів співу. Наголошувалось на важливості правильної постави, процесів вдиху і видиху, вокальної артикуляції, але завжди з урахуванням індивідуальних особливостей апарату молодих співаків. При всій різноманітності прийомів і пошуків разом зі студентами вокальних рішень, часом навіть суперечливих, єдиною метою Василя Вікторовича було плекання чистоти і природності тембру голосу. Не менш важливою складовою навчального процесу відразу, з перших уроків навчання, був акцент на важливості емоційно-виразових засобів. Цьому сприяли інтелектуальне осмислення поетичних текстів, багаті асоціативні пояснення та порівняння, які продуктивно впливали на розвиток

[8] Дудар В. В. Робота над збагаченням емоційно – звукової палітри у класі вокалу: Методична розробка. Львів, 2004. 26 с.

Дудар В. В. в ролі Карася. Робота пензля В. П. Лужецького

Дудар В. В., Австралія, 2026 рік

творчої уяви молодих співаків. При гармонізації технічних і емоційних процесів, вокальний апарат часто інтуїтивно сам налаштовувався на правильний резонанс. Багатий емпіричний метод у педагогіці був здобутий через величезний практичний досвід Василя Вікторовича як оперного і концертно-камерного співака. Студенти його класу завжди привертали увагу високою художньою мистецькою зрілістю виконання.

Також хочу окремо згадати про велику повагу Василя Вікторовича до роботи концертмейстера в класі академічного співу і розуміння значення його ролі для реалізації творчого потенціалу співака. Він завжди розцінював нашу з ним роботу в класі як рівноцінне партнерство. Ми дуже часто проводили тематичні концерти, брали участь у вокальних конкурсах. Однією з причин цього було виховання Василем Вікторовичем у своїх студентів таких необхідних для музиканта стресостійкості і витривалості публічних виступів. Василь Вікторович задіював в навчальному процесі золотий фонд класичного вокально-педагогічного репертуару, так і багато маловідомих творів. Тому ми в класі ніколи не нудились»[9].

Сьогодні, у складні для України часи, набуває особливого значення збереження національної пам'яті, захист національної культури, музичної зокрема. Аналіз і дослідження творчого спадку фахівців, які розвивали і збагачували українське музичне виконавство, зберігали і примножували національні традиції українського вокального мистецтва і української вокальної школи, має пріоритетний характер, адже саме на нас лежить відповідальність перед наступними поколіннями за збереження українського культурного надбання. Огляд творчого шляху Заслуженого артиста України Василя Вікторовича Дудара – артиста, співака, педагога, присвячений 80-ти річчю митця – одна з цеглин у фундаменті збереження багатої національної вокальної спадщини України.

Література

1. Жишкович М. А. Бень Г. Л. Педагогічна діяльність Остапа Дарчука у контексті розвитку Львівської вокальної школи. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія : Мистецтвознавство.* Тернопіль, 2010. № 1. С. 91–99.
2. Бень Г. Л. Остап Дарчук – співак і педагог. *Просценіум.* Львів, 2010. № 2/3(27/28). С. 61–66.
3. Терещенко А. К. Львівський театр опери та балету ім. І. Франка. Київ : Музична Україна, 1989. 208 с.
4. Масляк Н. М. Дудар Василь Вікторович. *Енциклопедія сучасної України.* Київ, 2008. Т. 8. С. 500.
5. Логойда М. Біографічний нарис.[про В. Дудара] / З репертуару Василя Дудара. Збірка ІІ: Думи та обробки народних пісень для баса. Львів : «ТеРус». 2005. С. 5–14.
6. Конопляник А. С. Роль слова і дикції у вокальному виконавстві та педагогіці на прикладі творчості Василя Дудара: Дипломна робота на здобуття освітньо – кваліфікаційного рівня «Магістр». Науковий керівник доктор мистецтвознавства, професор Кияновська Л. О. Львів 2022. 72 с.
7. Дудар В. В. Слово – основа виразності у вокальному виконавстві : методична розробка. Львів, 2004. С. 8–15.
8. Дудар В. В. Робота над збагаченням емоційно – звукової палітри у класі вокалу: Методична розробка. Львів, 2004. 26 с.
9. Дудар В. В. Вокально-педагогічний репертуар для баса : методична розробка. Львів : 2004. 47 с.

Дата першого надходження статті до видання: 31.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 03.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 04.11.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу
CC BY 4.0

[9] Дудар В. В. Вокально-педагогічний репертуар для баса: методична розробка. Львів : 2004. 47 с.